

**ACTA MOLDAVIAE MERIDIONALIS
VASLUI
XXI, 1999**

**EVOLUȚIA ȘCOLII BÂRLĂDENE PÂNĂ LA PRIMUL
RĂZBOI MONDIAL**

Gheorghe CLAPA

La Bârlad, ca și în alte orașe ale țării, cele dintâi școli au apărut în cadrul bisericilor. Acestea erau școli de ciraci, de învățăcei, ce funcționau încă de pe la mijlocul secolului al XVIII-lea. Cei ce urmau aceste școli își însușeau învățătura cărților religioase și a scrisului.

În secolul al XIX-lea, aceste școli s-au păstrat și și-au sporit numărul, cu toate că instituțiile particulare sau școlile de stat aveau un prestigiu și o faimă recunoscută. Unele documente vorbesc de școala dascălului Frumusache de la biserica Sf. Nicolae de la jumătatea secolului al XIX-lea, o școală la fel ca aceea a dascălului Chiosea pe care o descrie I. Ghica în *Școala acum 50 de ani*.

Au existat, totuși, și școli ridicate din bunăvoința vreunui boier sau domnitor. La Bârlad, la începutul secolului al XIX-lea, continua să funcționeze "Școala moldovenească domnească" înființată prin hrisovul domnului Gr. Alex. Ghica din 1766, cum reiese din *Istoria școalelor* a lui V.A. Urechia¹. În această școală se învăța citirea și scrierea alfabetului chirilic, fiind o școală de grad elementar. Învățător era dascălul principal al bisericii Sf. Voievozi, în curtea căruia se afla casa în care funcționa școala².

Domnitorul Alexandru Moruzi, prin hrisovul din 24 mai 1803, hotărăște să ia ființă și la Bârlad o școală, "...atât pentru limba elinească cât și pentru cea moldovenească". Astfel de școli greco-moldovenești se mai întemeiau la Focșani și la Galați³. Pentru școala elino-moldovenească de la Bârlad, Alex. C. Moruzi dă un hrisov special la 28 mai 1803, prin care stabilește epitropii, îndatoririle dascălilor și plata acestora⁴. Această școală, prin care domnitorul urmărea răspândirea învățământului în limba greacă, și-a încetat existența în anul 1821, când, în urma înăbușirii Eteriei de către turci, istoria înscrie apusul domniilor fanariote.

La 22 decembrie 1831, în urma semnării Regulamentului Organic al Moldovei⁵, intrăm într-un nou stadiu de dezvoltare a învățământului din Moldova, care va influența în mod pozitiv dezvoltarea învățământului în orașul Bârlad. Deși a avut un caracter limitat progresist, Regulamentul Organic era o lege de tip feudal, care a constituit un pas înainte în istoria Moldovei și mai ales a învățământului bârlădean⁷.

Regulamentul Organic declara școala ca o instituție permanentă de stat, ea nemaifiind "o binefacere și o milă" domnească, bisericească sau boierească. În capitolul 9, secția IV "Despre învățătura publică", se arată:

"Art. 420 Școli începătoare pentru juni și fete, se vor așeza în orașele: Romanul, Hușul, Galații, Focșanii, Bârladul și Botoșanii, unde începătoarele științe

se vor învăța (..)”

Reformele privitoare la învățământ ale Regulamentului Organic au fost completate de Regulamentul special al Caselor obștești care preciza că Epitropia se va ocupa cu administrarea școlilor, cu numirea profesorilor, înaintarea către Domnitor, la fiecare sfârșit de an, a unui raport privind starea școlilor. În fiecare ținut era un comitet de priveghere care va ajuta Epitropia învățăturilor publice.

Pe lângă sarcinile de mai sus, începând de la 15 ianuarie 1832, Epitropiei învățăturilor publice i se mai incumbă următoarele: poliția internă a școalelor publice sau particulare, încasarea veniturilor, stabilirea bugetului, efectuarea plăților și cheltuielilor, reglementarea mersului și conținutul cursurilor, supravegherea, redactarea și cuprinsul manualelor⁸

La propunerea lui Asachi, Epitropia anunță crearea unui curs de 3 luni „...pentru pregătirea candidaților la profesoratul școalelor începătoare și ținuturi”⁹, în care să se urmeze cursurile predate de profesorii Gimnaziului Vasilian și cursul de pedagogie a lui Samuil Botezatu. Condițiile de primire erau: cunoașterea limbii românești, a catehismului, istoriei, geografiei și aritmeticii. Acest curs a durat 3 luni, cu 7 elevi, printre care și Ioan Zăhărescu, viitorul prim „profesor” al primei școli publice¹⁰

Această „Școală începătoare”, cu un număr de 50 de școlari, între 7-13 ani, își va deschide porțile la 1 septembrie 1832, cu 3 clase: 1 elementară și 2 normale¹¹. Școala din Bârlad fiind ținută, la clasa elementară se predă: citirea, scrierea, numărarea și rugăciunile după metoda lancasteriană, cu tabele anume tipărite¹². La cele 2 clase normale, unde se învăța 3 ani se predă: gramatica românească, după manualul lui Săulescu, aritmetica până la împărțire exclusiv, după manualul lui Filipescu și geografia, după manuscrisul lui Fabian.

Pentru înlesnirea studiului se fac subscripții în vederea clădirii unui local corespunzător, între donatori numărându-se cu 2500 lei însuși logofătul și poetul Costache Conachi¹³. Mai târziu, în 1837, Gh. Roșca Codreanu își va lăsa întreaga sa avere, prin testament, cu scopul de a deschide o școală pentru 100 de fii de țărani, școală în care să se predea și limba latină. Executorul testamentar a fost fixat de donator: unchiul său Ion Costache Epureanu. Nici după 3 ani de la moartea lui Gh. Roșca Codreanu, dorințele exprimate de el în testament nu fuseseră duse la îndeplinire. Epitropul Ion Costachi Epureanu ajunsese vornic al Țării de Jos.

Epitropia învățăturilor publice întreabă pe Neculai Ventura, cumnatul lui Gh. R. Codreanu, ce s-a făcut cu administrarea averii, la care el răspunde printr-o scrisoare la 20 mai 1840. Astfel, Secretariatul de stat al Principatului Moldovei, prin adresa nr. 1291 – secția a 11-a, îl pofteste pe Ion Costache Epureanu „să binevoiți a vă înfățișa în presedstvia Sfatului la ziua însemnată”¹⁴ – 30 iulie 1840.

Neprezentându-se cu actele cerute, Epitropia învățăturilor publice din Moldova se vede silită să se adreseze la 3 septembrie 1840 cu o plângere domnitorului Mihail Sturdza, cu atât mai mult cu cât pădurile moșiei începuseră să se taie într-un ritm susținut, iar moșia a fost scoasă la mezat de divanul Țării de Jos.

Nicolae Ventura propune lui Mihail Sturdza, la 24 mai 1841, ca averea care a mai rămas să fie donată spitalului din Bârlad, care se înființase în 1838. Ion Costache Epureanu ajunsese acum logofăt al Țării de Jos, pretinzând că nu poate renunța la administrarea moșiei decât dacă i se plătesc 1.500 galbeni lașiți de defunct, plus cheltuielile făcute cu moșia în valoare de 325 de galbeni.

Analizând că, după achitarea acestor datorii, moșia ar putea aduce un venit anual de 250 de galbeni, deci s-ar putea înființa școala cerută în testament, Sfatul Cărmuitor al Moldovei încuviințează Epitropiei învățăturilor publice să dea

o parte din veniturile Casei Școalelor pentru a lichida datoria moșiei față de Ion Costachi Epureanu, lăsând-o astfel liberă pentru a fi folosită conform scopului fostului proprietar și cere domnitorului încuviințarea sa. Rezoluția lui Mihail Sturdza la 24 aprilie 1843 a fost pentru ca moșia să treacă în stăpânirea Epitropiei învățăturilor publice.

Epitropia învățăturilor publice din Moldova caută să-i mărească veniturile, pentru a crea fondurile necesare deschiderii școlii. În orașul Bârlad era, în acea vreme, o singură școală "începătoare" de băieți, la care se adăugau pensiunile particulare ale lui Subiski - înființat în 1837 – dr. Simonberg – "în franțuzește și în nemțește", al lui Jaques "Catul" care funcționa în casele spătăresei Soltana Lambrino¹⁵

La insistențele bărlădenilor de a se crea și în orașullor o școală secundară, superioară celei "începătoare", la 28 septembrie 1845 Epitropia învățăturilor publice din Moldova, prin persoana lui Gheorghe Asachi, propune domnitorului Mihail Sturdza de a se aduce la îndeplinire dorințele exprimate de Gheorghe Roșca Codreanu în testament. Domnitorul a sancționat favorabil această dispoziție la 2 decembrie 1845¹⁶. Donația lui Gh. R. Codreanu a fost adusă și la cunoștința Obșteștii Adunări a Moldovei, la 12 martie 1846, chiar de către domnitorul Mihail Sturdza. Membrii Sfatului Academic cer insistent să se înființeze câte un clas real și în alte orașe ale Moldovei, anunțând chiar că în temeiul rezoluției Epitropiei învățăturilor publice se deschide un clas real la Iași, Galați, Bârlad, arătând materiile ce se vor preda și anunță pe doritorii de a ocupa aceste posturi să se prezinte la concurs.

Epitropia învățăturilor publice din Pincipatul Moldovei, cu adresa nr. 361 din 12 octombrie 1846, trimite Comitetului de inspecție al Școlii publice din Bârlad o adresă prin care se hotărăște a înființa la Școala publică din Bârlad "Clasul fundației Codreanu"¹⁷. Tot în această adresă se indica programa și pe lângă prof. Zăhărescu va veni și Iosif Popescu. De asemenea, este trimisă o programă a "împărțirii ceasurilor"

Ion Zăhărescu predă gramatica, geografia, catehismul și caligrafia, iar Iosif Popescu – Patriciu – predă limba latină, istoria universală și a patriei și aritmetica. După 9 ani, dorința lui Gh. R. Codreanu se realizează și comitetul de inspecție al Școlii publice din Bârlad face cunoscut, la 20 octombrie 1846, Epitropiei învățăturilor publice din Moldova că: "S-a făcut solemnă deschidere a Clasului Codreanu în ființa Comitetului și a unui numeros public"¹⁷

Din programa analitică a Clasului Codreanu se remarcă introducerea a 8 ore și jumătate de limba latină pe săptămână. Sfatul Academic leșean a găsit de cuviință să introducă în clasele a II-a și a III-a ale Școlii primare – Școala publică avea o clasă începătoare (lancastrică)¹⁹ și două "normale", la care s-a adăugat Clasul Codreanu – câte 3 ore de limba latină pe săptămână. Predarea ei se făcea în clasa a II-a după o carte de Zaharia Columb, iar în clasa a III-a se învăța întreaga etimologie latină, după gramatica lui D. Stoica, un volum de numai 500 de pagini. Pe lângă limba latină se studia: istoria (se citeau lecturi din cele 3 volume de "Istoria românilor" de A.T. Laurian), "Geografia țărilor române" și cea generală tot de Laurian, limba latină și gramatica după "Gramatica românească" a lui Nifon Bălășescu, aritmetica, educația fizică. Ca director unic era Ioan Zăhărescu, iar primul profesor al Clasului Codreanu a fost Iosif Popescu (Patriciu), care s-a transferat la 20 septembrie 1851 la Gimnaziul din Iași – viitorul "Liceu Național" -. În locul lui a venit silivăneanul Ioan Popescu, multilateral pregătit și un desăvârșit patriot.

Examenele se țineau de 2 ori pe an, după fiecare ~~semestru~~, iar pregătirile examenului de către elevi se făceau în școală²⁰. Din cauza publicului numeros, la

Început examenele nu se puteau ține în școală - până s-a construit o clădire proprie - ci în case particulare. Elevii pregăteau scena, scaunele din sală, desenau și scriau invitațiile. La examene participau: directorul și profesorii școlii, un delegat al Epitropiei Învățăturilor publice din Iași, apoi al Ministerului (care prezida examenele), inspectorul școlar ținutal, oficialitățile locale, boierii, dregătorii și negustorii orașului, părinții elevilor. Examenale erau asistate de către delegatul Ministerului, dar oricare participant putea pune întrebări elevilor.

Înființarea "Clasului real al Codreanului" însemna un prim pas către învățământul secundar din Bârlad²¹. Un decret domnesc hotărâște la 18 aprilie 1847 înființarea unor școli secundare la Iași, Galați, Botoșani, dar această intenție nu se realizează din cauza revoluției de la 1848 din Moldova.

În pofida stărilor politice apăsătoare, a holerei, a ocupațiilor străine, a lipsei de alimente, copiii bârlădeni vin în număr din ce în ce mai mare la Școala publică și Clasul Codreanu, determinând pe unii boieri să nu-și mai dea copiii la școală alături de cei săraci, preferând să-i prepare în particular. Iau ființă astfel în Bârlad următoarele "pensioane":

- pensionul lui Ioan Feodorovici - Sasei "și de rusește și de elinește" în 1846; tot în acest an funcționa în oraș un alt pension al unui grec, în care aveau acces numai copiii marilor negustori.

- Profesorul Iosif Patriciu deschide în 1850 un pension de băieți în care se predau limbile română, latină, franceză și germană, precum, și "...celelalte științe, după programul școlilor publice". În anul 1851, în Bârlad, pe lângă școlile particulare întreținute de biserici, conduse de dascăli, mai funcționau și următoarele pensioane²¹ frecventate de fiii boierilor și ai celor cu dare de mână: pensionul francez de băieți al lui Columb; al lui Caillol (Kayol); pensionul grecesc de băieți al lui Pondichi; al lui Papastavăr; pensionul de fete francez al doamnei Baar.

N.R. Codreanu, fratele donatorului și totodată a fondatorului Clasului real Codreanu, dăruiește prin testamentul din 30 ianuarie 1854, 2000 de galbeni, pentru ca în acel clas să se predea două limbi moderne - franceza și italiana²³. Numărul elevilor de la această școală creștea în fiecare an, astfel în anul 1855 erau în Bârlad 165 de școlari, în anul 1856 erau 224, iar în anul 1857, erau 223 elevi.

Clădirea școlii în care a funcționat la început Clasul Codreanu a fost situat pe fosta stradă Leningrad nr. 13, pe locul unde astăzi se aflau garajele Întreprinderii comunale din Bârlad. La 9 noiembrie 1856 s-a deschis aici prima școală publică de fete cu 68 de elevi. Clasul real al Codreanului își încetează activitatea la 13 septembrie 1858, când se transformă în Gimnaziul Codreanu. În anul 1858 erau în Bârlad 5 pensioane particulare și două școli primare, una de fete și alta de băieți, ambele cu 317 elevi, precum și Clasul real.

Populația școlară a Bârladului crescuse, fapt ce a determinat Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice să creeze în orașul Bârlad un Gimnaziu. În anul 1849, Gr. Ghica Vodă, venind de la Constantinopol în drumul său spre Iași, s-a oprit la Bârlad. Aici, pe lângă alte protocoale ce i s-au făcut, a fost primit cu fast în casele vornicului Alecu Sturza, unde profesorul Clasului Codreanu, Iosif Popescu-Patriciu, a ținut o alocuțiune privitoare la școlile din Moldova, cu care ocazie s-a referit în mod special la donația lui Gh. R. Codreanu. La sfârșitul alocuțiunii i s-a înmănat domnitorului o petițiune²⁴, făcută de el cu asentimentul locuitorilor bârlădeni, care au semnat-o, și în care se cerea să se înființeze la Bârlad, cu ajutorul donației Codreanu și cu contribuția statului, un Gimnaziu cu 4 clase. Domnitorul a promis că va deschide la Bârlad mai întâi o Preparandie, dar nu s-a ținut de cuvânt, iar mai târziu a hotărât să se deschidă la Bârlad un Gimnaziu (colegiu).

Gr. Ghica-Vodă, în anul 1851, alcătuiește primul Regulament al Școalelor. În art. 52 al Manualului administrativ, capitolul "Organizarea Școalelor" se preciza înființarea unui gimnaziu și la Bârlad. A.T. Laurian, luând direcția învățământului în Moldova, hotărâște transformarea tuturor școlilor primare de la 3 la 4 ani, în ultima clasă predându-se latina.

Solemnitatea deschiderii gimnaziului cu 18 elevi, la clasa I-a, a avut loc la 1 octombrie 1858. După ce a funcționat aproape 2 ani în localul Școlii primare nr. 1, gimnaziul s-a mutat în local nou, dăruit de Epitropia orașului, în chiliile bisericii Vovidenia unde funcționează până în 1861, apoi în chiliile bisericii Domneasca. Școala secundară de 4 ani, constituie echivalentul claselor V-VIII al școlilor generale (gimnaziului) de azi.

Gimnaziul trebuie să aibă 4 clase de studii. Clasa a I-a s-a înființat în anul școlar 1858-1859; clasa a II-a în 1859-1860, când gimnaziul avea un total de 39 elevi. După repararea clădirii oferită de Epitropia orașului Bârlad, cursurile s-au mutat aici din localul Școlii primare de băieți nr. 1.

Clădirea aparținea familiei Cerchez și se afla în centrul orașului pe malul pârâului Căcaina, azi Valea Seacă, în fostul parc al eroilor, între Casa de cultură a sindicatelor și str. Republicii cu fața spre actualul sediu al Primăriei municipiului Bârlad. În anul 1935 a fost demolată, în ciuda protestelor din presa locală și a unor profesori ai liceului. În anul 1860, la 22 septembrie, prin decretul dat de Al. I. Cuza, se crează clasa a III-a a gimnaziului, având 66 de școlari înscriși, frecventând numai 54, de asemenea s-a comandat steagul gimnaziului. Se aprobă 5 catedre de profesori, iar în toamna anului 1861 se înființează și clasa a IV-a și ultima clasă a gimnaziului. Prima serie de absolvenți a fost în anul 1862. Firma școlii a fost terminată la 23 aprilie 1862 și avea următoarea inscripție: "Gimnaziul fraților Gheorghe și Neculai Codreanu Roșca fundat în anul de la Hristos 1858 octombrie 1"²⁵. Astfel învățământul particular pierdea teren în fiecare an.

În Moldova erau 26 pensioane, dintre care 4 la Bârlad. În anul 1858 continua să funcționeze pensionul Caillol (Kayol) "agentul Franței la Bârlad" și se deschide un altul al "Domnului Karl". În anul școlar următor, 1859-1860, se mai deschid două pensioane: al lui Pondichi și Olivare. În anul 1861 funcționa la Bârlad un institut elino-român care funcționa în casele lui Panait Bălășică, sub direcția Mariei Dervanes. Limbile franceză și italiană erau obligatorii, iar limba greacă era facultativă²⁶. Ministerul obliga aceste pensioane să predea materiile în limba română.

Prin Legea asupra instrucțiunii publice din 1864 a Principatelor Române²⁷ privind învățământul secundar, se prevedea: înființarea unui liceu și la Bârlad. Liceele trebuiau să fie compuse din 7 clase, iar gimnaziile din 4. Ca urmare a acestei legi, în anul școlar 1864-1865 s-a înființat și la Gimnaziul Codreanu clasa a V-a, gimnaziul transformându-se în liceu. În fiecare an școlar se adăuga câte o clasă, astfel că în vara anului 1867 Liceul Codreanu a dat prima serie de absolvenți cu liceul complet – 7 clase.

În anul 1865 existau 7 școli primare, 5 de băieți și 2 de fete. În viața spirituală a Bârladului are loc un eveniment deosebit la 15 februarie 1867 și anume crearea filialei Bârlad a "Societății pentru învățătura poporului român"²⁸, care în București se înființase încă din noiembrie 1866. Scopul înființării Societății era de "...a propaga prin mijloacele putincioase învățătura printre români"

Comitetul din Bârlad²⁹ și-a propus să înființeze, pe cheltuială particulară, o școală normală inferioară de băieți, ceea ce se realizează la 29 noiembrie 1870. În anul 1884, statul întreține 8 licee (printre care și Liceul Codreanu din orașul Bârlad). Dinamica școlară a liceului cunoaște o dezvoltare rapidă, astfel că în anul școlar

1878 existau un număr de 225 elevi cu 19 profesori. Clădirea în care funcționa era neîncăpătoare, punându-se problema constituirii unui nou local. Se întocmește un memoriu care este propus de dr. Constantin Codrescu - în calitate de deputat al orașului - în ședința Camerei deputaților din 24 martie 1881. În acest memoriu se cere ridicarea unui nou local pentru liceul din Bârlad în schimbul constituirii Seminarului din Galați care avea deja o clădire bună. Fiind respins, acest amendament urma să fie pus în practică abia în 1885, când începe construcția actualei clădiri care s-a inaugurat la 27 aprilie 1886, în prezența Ministrului Învățământului D.A. Sturza și a secretarului său general, Spiru Haret. Construcția clădirii a costat 230 mii lei.

În orașul Bârlad cei 1.599 elevi care au frecventat în școli în anul școlar 1886-1887, erau repartizați astfel: în cele 6 școli primare de băieți frecventau școala 853 elevi; în cele 4 școli primare de fete frecventau 488 eleve; școala profesională de fete avea 25 eleve; Gimnaziul real - 74 elevi; în Școala normală învățau 95 elevi; Liceul "Codreanu" avea 164 elevi³⁰. În plus, din 1885 funcționa un Institut de fete condus de Nathalie Drouhet. În acest an s-a introdus examenul de admitere în licee și gimnazii de către ministrul D.A. Sturza și secretarul său general Spiru Haret.

Învățământul particular din Bârlad începuse să nu-și mai vadă rostul, deși scurte tentative, și dese totodată, de a-l reinvia au mai fost. Nici statul nu era interesat în lichidarea acestor pensioane. Ultimul pension particular îl găsim în Bârlad în anul 1895, acel al Clotildei Weurich, care cuprindea cursurile școlii primare și gimnaziale, școlii secundare inferioare. Pentru profesori se introduc examene de capacitate.

În vara anului 1900, Gimnaziul real de băieți "Manolache Costache Epureanu" se desființează, elevii, mobilierul, și parte din profesori sunt transferați la Liceul Codreanu. Institutul particular "Clotilda Dimitriu", prin căsătoria directoarei în 1901, se transformă în "Profesori asociați", care se desființează în anul 1903. A funcționat în casele fostei școli israelite, azi str. Victoriei, nr. 45 și în actualele case ale Protoieriei - str. N. Bălcescu nr. 10.

În anul 1895, Institutul Drouhet se desființează și îl ia în primire Clotilda Weurich, venită din Sighișoara. Prin căsătoria ei cu șeful de gară Constantin Dimitriu, în anul 1896, își schimbă denumirea în "Institutul Clotilda Dimitriu", începând cu anul 1895, în localul fostului Institut Drouhet, până în anul 1900 când se mută în alt local. Acest institut a devenit între anii 1900-1903 "Institut de profesori asociați" la care au predat profesori de la Liceul Codreanu. Se mută în anul 1905 în casele Deciu unde funcționează până la izbucnirea primului război mondial.

Institutul Dimitriu se desființase. Apare un nou institut "Profesori asociați", directorul lui fiind Theodor Angheluță. A funcționat în casele Moroșanu, apoi în localul Școlii primare de băieți nr. 5 și în sala de lectură a bibliotecii "Stroe Belloescu", până în anul 1918 când localul liceului revine liber.

Școala normală de băieți s-a înființat în anul 1870 de către "Societatea pentru învățătura poporului român", secția Tutova, al cărei președinte a fost Ioan Popescu. Acest entuziast profesor, însoțit de o pleiadă de colegi tot atât de merituosi și entuziaști, văzând întunericul ce domnea pe atunci nu numai la sate ci și la orașe, se gândi la înființarea unei școli normale la Bârlad, din care să iasă viitorii luminători ai poporului, după modelul Școlii normale zise "Preparandii" ce înființa pe acea vreme numai în Iași și București, puse începuturile actualei Școli normale de băieți din Bârlad.

Ioan Popescu colindă într-o căruță de țară comunele din județul Tutova, în iunie 1870, asistând la examene de absolvire a cursului primar, recrutând elementele

cele mai sprintene la minte. Școala deocamdată a funcționat în casele Velicovici de lângă Podul Pescăriei, într-un local puțin propriu pentru scopul urmărit, căci era în stradă și cu o curte mică. Societatea întemeietoare, neavând fonduri suficiente și pentru plata profesorilor, aceștia își iau însărcinarea de a preda lecții în mod gratuit până la începutul anului școlar 1874-1875, când școala trece pe seama Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice²⁹. Totuși școala a continuat să funcționeze în vechiul local până în anul 1893, când este mutată în casele ce fuseseră ale lui Drouhet.

Terenul pentru noua școală s-a găsit în partea de nord a orașului. În anul 1898 este gata, iar școala normală se mută în local nou, situat lângă Grădina Publică, pe Bulevardul Gh. Palade³². Era un local mare, impunător, foarte bine construit, fiind în același timp una din clădirile cele mai mari ale orașului Bârlad³³. Faima Școlii Normale se răspândește în toată țara.

În timpul războiului din 1916-1918 localul a avut mult de suferit, fiind ocupat de multe comandamente militare. Stricăciunile aduse localului cu această ocazie s-au resimțit câțiva ani după război. Primul an al secolului al XX-lea marchează ultima serie de absolvenți cu 7 clase de liceu, urmând ca liceul să treacă la 8 clase. În vara anului 1902, liceul nu a mai dat promoție de absolvenți. Dintre cei care s-au prezentat la examene au luat numai 4 elevi. Dintre cei care s-au prezentat la examene au luat numai 4 elevi: Teodor Angheluță, viitorul profesor universitar de matematică la Cluj, Motaș Zeletin, viitorul profesor universitar de economie politică la București, Iancu Constantin și Zalman Moise, medic la Viena³⁴.

Actul istoric din 24 ianuarie 1859 a avut o influență deosebită și asupra dezvoltării învățământului din orașul Bârlad. După lovitura de stat din 2 mai 1864, s-a putut păși la elaborarea unor decrete-legi care au pus temeliiile României moderne, între acestea, de o deosebită importanță este Legea asupra Instrucțiunii, dată prin decretul domnesc nr. 1150 din 25 noiembrie 1864 și publicată în Monitoriu nr. 272 din 5/17 decembrie același an, urmând a se pune în aplicare odată cu noul an școlar 1865-1866. Prin această lege, învățământul este organizat pe trei grade: primar, secundar și superior; învățământul primar fiind gratuit și obligatoriu, cu o durată de 4 ani la sate și 3 ani la orașe. Și orașul Bârlad a pus în aplicare prevederile Legii asupra instrucțiunii publice, înființând după 1864 numeroase școli primare. Școli primare de fete nu înființate: Școala primară de fete nr. 1 "Maria Țt. Gâlcă" (1867), Școala primară de fete nr. 3 – Munteni (1864).

Până în anul 1864 în orașul Bârlad funcționase deja Școala primară de fete nr. 1 înființată în anul 1856 și Școala primară nr. 1 băieți înființată în 1832. După anul școlar 1865-1866, în Bârlad se înființează următoarele școli primare de băieți: Școala primară nr. 3 băieți – Munteni (1865), Școala primară nr. 4 "Dobranici" (1865), Școala primară nr. 2 "C. Robu" – Podeni (1865), Școala primară de băieți nr. 1 "Sf. Gheorghe" (1886) și Școala primară urbană nr. 5 băieți.

O contribuție substanțială la dezvoltarea învățământului în orașul Bârlad a adus-o și opera legislativă a lui Spiru Haret, care este în esență o sinteză creatoare a celor mai bune tradiții ale legislației și Școlii românești. Constantin Dimitrescu - Iași, (fost profesor al Școlii Normale de băieți din Bârlad), a adus o serioasă contribuție la organizarea învățământului, la elaborarea legii din 1898, fiind desemnat și raportor al legii în Camera.

În urma acestei legi, la Bârlad au mai fost înființate două școli primare de fete: Școala primară nr. 5 urbană, str. Regală, circumscripția școlară nr. 11 și Școala primară nr. 2 fete "Podeni", lângă casele Dolea. Deci, în preajma izbucnirii primului război mondial, existau la Bârlad 5 școli primare de fete și 5 școli primare de băieți.

Pe lângă Școala Normală de băieți din Bârlad a luat ființă, în 1894, la 8

noiembrie, Școala de aplicație, care a funcționat mai întâi în casele lui V. Manoliu din Calea Dunării, nr. 194. Elevii pentru școală au fost recrutați, cu aprobarea Ministerului, de la școlile primare nr. 1, 2 și 3. Primul director al școlii a fost întemeietorul ei, Grigore Patriciu. Școala de aplicație se integrase în mod firesc în noul corp al clădirii Școlii Normale. Ministerul face cunoscut prin adresa nr. 80562 din 6 mai 1898, că localul Școlii Normale destinat aplicației nu va fi gata până la 1 septembrie 1898. Școala de aplicație va funcționa încă un an în case închiriate³⁵

Cu ordinul nr. 6912 din 7 martie 1901, Ministerul a aprobat circumscripția școlară propusă de școala de aplicație. Începând cu anul școlar 1908-1909, Ministerul, cu ordinul nr. 58774, a aprobat ca în loc de 12 elevi să fie primiți câte 15 în fiecare clasă. O altă școală înființată la Bârlad este Școala de cantori bisericești³⁶. S-a înființat în anul 1892 sub numele de Școala de Psaltichie ce funcționa în chiliile bisericii Sf. Dumitru, care s-a transformat în Școala de cantori bisericești. A funcționat un an în casa preotului Palade care a fost inițiatorul ei. A fost condusă de psaltul Rășcanu și Teodor Palade.

Școala de cântăreți s-a mutat în 1904 în chiliile bisericii Sf. Trei Ierarhi, iar la 1 septembrie 1906 trece în chiliile bisericii Sf. Gheorghe. Prin plecarea în anul 1912 a lui Damian Rânzescu, care a fost luat la Mitropolia din București, Școala de cantori bisericești se desființează. În timpul ei de funcționare au absolvit un număr de 191 elevi.

Școala profesională de fete "N. R. Codreanu"³⁷ din Bârlad s-a înființat în anul 1901-1902 de către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, având un fond rămas de la neuitatul și mult regretatul N.R. Codreanu. Școala avea un regim special, care era alcătuit de o comisie specială și făcut în concordanță cu programa analitică a învățământului profesional din 1890, cu trebuințele timpului, cerințele țării noastre și dorințele testatorului N.R. Codreanu exprimate în testamentul său.

Acest demn fiu al Bârladului a dat dovadă de un profund patriotism, făcând în 1852 o donație de 6000 de galbeni pentru construirea unui local de școală destinat fetelor. În anul școlar 1903-1904 școala s-a instalat în localul său propriu.

Deci, în preajma izbucnirii primului război mondial, în orașul Bârlad funcționau următoarele școli: o grădiniță de copii "Zânca Crăiescu" înființată în 1914, 5 școli primare de băieți și 5 școli primare de fete, Școala normală de băieți, Școala de aplicație, Școala de cantori bisericești și Liceul "Gr. R. Codreanu"

Școala din orașul Bârlad s-a impus nu numai prin vechime, făcând parte din prima generație de astfel de instituții, dar și prin faptul că a format numeroși oameni de știință și cultură de valoare națională.

L'EVOLUTION DE L'ECOLE DE BÂRLAD JUSQU'À LA PREMIÈRE GUERRE MONDIALE

Résumé

Les premiers renseignements sur l'enseignement de la ville de Bârlad remontant jusqu'à l'année 1766, lorsqu'on y est signalée une école on-longue roumaine et en grec ancien.

Cette école de Bârlad s'est imposée non seulement par son ancienneté, elle faisant partie de la première génération d'institutions de ce genre, mais aussi parce qu'elle a formé de nombreux personnalités scientifiques et culturelles d'importance nationale.

NOTE

- Academia României, doc. XXII-37; Mihai Bordeianu, Petru Vladcovschi, *Învățământul românesc în date*, Junimea, Iași, 1979, p. 43.
- ² M.V. Măță, D.D. Măță, Șt. Cucus, *Monografia Liceului Pedagogic Bârlad (1870-1970)*, Iași, 1970, p. 10.
- ³ Arh. Șt. Buc., *Suluri*, doc. 53.
- ⁴ Iacov Antonovici, *Documente bărlădene*, IV, Bârlad, 1924, p. 246-248.
- ⁵ *Ibidem*, I, p. 250, 290; *Ibidem*, V, p. 1; *Ibidem*, I, p. 28-29. 35-36, 299-300.
- ⁶ C.C. Giurescu, *Principatele Române la începutul secolului XIX*, București, 1957, p. 70-71.
- ⁷ Arh. Șt. Buc., Fond Minist. Cult și Instr. Publ. - Moldova, dosar 327/1836, f. 62.
- ⁸ *Ibidem*, dosar 126/1832, fila 11.
- ⁹ *Contribuții la istoria dezvoltării Universității din Iași, 1860-1960*, p. 46; Vasile C. Nicolau, *Alcătuirea neamului românesc*, Bârlad, 1913, p. 216.
- ¹⁰ Arh. Șt. Buc., Fond Min. Cult. și Instr. - Publ. Moldova, dosar 283/1834, fila 1; dosar 280/1835, fila 248-252; dosar 332/1836, fila 1.
- ¹¹ *Ibidem*, dosar 308/1838; f. 1; dosar 298/1840, f. 4; dosar 189/1841, f. 2, dosar 188/1842, f. 374; "Albina românească", IV, 1832, supliment la nr. 96, p. 1; M. Bordeianu, P. Vladcovschi, op. cit., p. 107.
- ¹² *Ibidem*, dosar 179/1843, f. 471 și 466; dosar 283/1843, f. 2; dosar 161/1847, f. 238 și 242.
- ¹³ *Buletin Foaițe Oficială*, I, 1833, p. 41-42, 45-46; *Ibidem*, III, 1835, p. 145; *Ibidem*, XIV, 1846, nr. 52, p. 204. N. Iorga, *Istoria învățământului românesc*, București, 1928, p. 146-158.
- ¹⁴ I. Antonovici, *Frații Gheorghe și Neculai Roșca Codreanu*, tip. G.V. Munteanu, Bârlad, 1908, p. 49.
- ¹⁵ "Jurnal de Galatz", I, 1850, p. 394.
- ¹⁶ Traian Nicola, *Monografia Liceului Gheorghe Roșca Codreanu, 1846-1971*, Bârlad, Iași, 1971, p. 29.
- ¹⁷ Arh. Șt. Buc., Fond Min. Cult. și Instr. Publ. - Moldova, dosar 163/1847, f. 15-16; dosar 161/1847, f. 238; Traian Nicola, op. cit., p. 32; M. Bordeianu, P. Vladcovschi, op. cit., p. 117.
- ¹⁸ *Ibidem*, dosar 183/1848, f. 10.
- ¹⁹ *Istoria Pedagogiei*, București, 1964, p. 196.
- ²⁰ Arh. Șt. Buc., Fond Min. Cult. și Instr. Publ. - Moldova, dosar 131/1832, f. 32-33.
- ²¹ *Ibidem*, dosar 284/1834, f. 1.
- ²² I. Antonovici, *Un dascăl ardelean la Bârlad: Ioan Popescu*, tip. Corlățeanu, Huși, 1928, p. 328-338.
- ²³ Arh. Șt. Jud. Vaslui, Fond Școala profesională de fete, Bârlad, dosar nr. 3/1949, f. 58; M. Bordeianu, P. Vladcovschi, op. cit., p. 169.
- ²⁴ Traian Nicola, op. cit., p. 38; M. Bordeianu, P. Vladcovschi, op. cit., p. 176, 178-179.
- ²⁵ G. Constantinescu - Râmniceanu, profesor de liceu la Școala Normală, *Mersul învățământului nostru secundar, 1832-1847-1864-1898*, publicat în *Monografia jubileului de 50 de ani ai Liceului*, Bârlad, 1910, p. 21; M. Bordeianu, P. Vladcovschi, op. cit., p. 206; Traian Nicola, op. cit., p. 38.
- ²⁶ I. Antonovici, op. cit., p. 8.
- ²⁷ C. Lascăr, I. Biberi, *Colecția de legi și regulamente ale învățământului*, București,

1901.

²⁸ Arh. Șt. Buc., Fond Min. Cult și Instr. Publ. – Moldova, dosar nr. 783/1868, f. 13, 20. *Societatea pentru învățătura poporului român*, nr. 1 din martie 1870, București, p. 106.

²⁹ Alex. Crăciun, *Monografia județului Tutova*, Bârlad, 1943 (în manuscris la Arh. St. Jud. Vaslui); M. Bordeianu, P. Vladcovschi, *op. cit.*, p. 22.

³⁰ Revista "George Lazăr", Bârlad, anul I, nr. 3, 1887, p. 90-91.

³¹ Arh. St. Buc., Fond min. Cult. și Instr. Publ., dosar nr. 2358/1874, f. 40, 45, I. Popescu, *Activitatea și faptele mele*, Bârlad, 1901.

³² Gh. Vrabie, *Bârladul cultural*, cu o prefață de N. Petrașcu, București, 1937, p. 82 și 85.

³³ Arh. St. Jud. Vaslui, Fond Școala Normală de băieți, "Principele Ferdinand", Bârlad, dosar nr. 16/1944, filele 183-198.

³⁴ Gh. Vrabie, *op. cit.*, p. 85; Traian Nicola, *op. cit.*, p. 58.

³⁵ Nicolae Gh. Nicolaescu, *Monografia Școalei de aplicație de băieți din Bârlad*, 1932, atelierul C.D. Lupașcu. Scrisori, Bârlad, p. 37-56; M. Bordeianu, P. Vladcovschi, *op. cit.*, p. 283.

Monografia orașului Bârlad, Bârlad, 1970, (în manuscris la Consiliul Popular Municipal, Primăria Bârlad), p. 48.

Arh. St. Jud. Vaslui, Fond Școala profesională de fete "N.R. Codreanu" dosar nr. 4/ 1917-1942, f. 18; M. Bordeianu, P. Vladcovschi, *op. cit.*, p. 287.